

RXVII. 10. no. 370.

4

CONTRA
HORRENDA S SER-
VETI BLASPHEMIAS CVM, QVA
RVM APOLOGIA ANTE AN
NVM REDIIT,

DISPUTATIO
SECUNDÄ.

Præsidente **Alexandro Álesio. D.**

LIPSIÆ.

IN OFFICINA GEORGII
HANTZSCH.

1554.

АЯТМО
ЯЗВАДИИЯОН
БУОЧОДАИИУАС ИТ/И
РЕБИА ВІДОЗОЛА МУЛ
ДІСІЛ

DISPATTA
SECUNDI

Джигидоне Акандио Аїло. Д.

ЛІПСІЕ

Інолігія аесоргі
Натесір

ФІЛІ

CONTRA

HORRENDA SERVE ti blasphemias, cum quarum apologia ante annum redijt,

Disputatio secunda.

I.

PRIORI disputatione contra Serue-
tum mea, recitaui ex Ignatio, Ireneo
& Tertulliano symbolum Apostolorum
& eius expositionem, ac ostendi, patres
in Nicena synodo clare & perspicue
hanc tradidisse, & illustrasse etiam, hoccq;
consilio sic exorsus sum disputationes
meas, ut cum constaret, hunc esse perpe-
tuum Ecclesiæ consensum de articulo
sanctæ & Individuæ Trinitatis, qui ex-
positus est in Niceno symbolo, scirent
omnes pñj, impudenter mentiri Seruetū
qui uociferatur, auditores Apostolorū,
& interpres, qui hanc synodum præ-
cesserunt, aliter docuisse de hoc articu-
lo, & ut ex perpetuo Ecclesiæ consen-
su, tradito in symbolo, quod sancti pa-
tres traditionem Apostolorum, & regu-

A ij lam

Iam fidei, & Paulus etiam αὐαλογίαμπτῆς πό-
στεγωνικον, refutare in illius commenta,
mutuata a Rabinis, Sabellio, Praxea, Sa-
mosato, Arrio, Mahometo, & Magis,
per quae claras, & perspicuas scripturæ
Propheticae & Apostolicæ sententias de-
uno Deo, & tribus personis eludere co-
natur, & ex hoc ipso principio, id est,
symbolo & regula fidei, uerum & perpe-
tuum Ecclesiæ consensum, de interpre-
tatione scripturæ Propheticae & Apo-
stolicæ, prijs omnibus comprobarem.

II. Eodem igitur consilio nunc sym-
bolum Apostolorum, & eius expositi-
onem, ex alijs probatis, & receptis ab Ec-
clesia scriptoribus, qui inter Tertullia-
num & Nicænam synodum intercesse-
runt, recitabo, & sic tandem perueniam
ad testimonia scripturæ, quæ refutant
Serueti blasphemias.

III. Constat autem Cyprianum pro-
ximum esse Tertulliano inter patres, &
pro magna laude duxisse, quod dicere-
tur ipsius discipulus. Nam quoties Ter-
tullianum legere uolebat (legebat au-
tem quotidie) his uerbis petebat librum:
Da mihi Magistrum. Is autem Cypria-
nus scripsit expositionem symboli, pe-
rente

tente id Pontifice Laurentio, sicut ipse
testatur in præfatione, in qua docet, de
propria significatione uocis symboli, &
quare Apostoli, ueram fidei confessio-
nem, ab ipsis factam, uoluerint dici sym-
bolum Apostolorum, uidelicet, quod
communicata sententia, quilibet ad id
aliquid contulerit, et in commune, uolue-
rint eorum discipulos cognosci, & dis-
cerni ab his, qui Pseudoapostolorum
doctrinam sequebantur.

III. Sed ut ad rem ueniam, is primus
articulum, Credo in Deum patrem om-
nipotentem &c. Sic exponit: Patrem
cum audis, filium intellige & patrem,
qui filius supra dictus est imago substan-
tiæ. Sicut enim nemo dicitur Domi-
nus, nisi habeat uel possessionem, uel
seruum, cui dominetur, & sicut nemo
Magister dicitur, nisi discipulū habeat:
Ita & pater nullo pacto quis dici potest,
nisi filium habens. Hoc ergo ipso nomi-
ne, quo Deus appellatur, cum patre pari-
ter subsistere etiam filius demonstratur.
Quomodo sane Deus pater genuerit fi-
lium, nolo discutias, nec te curiosius in-
seras in profundi huius arcanum, ne for-
te, dum in accessu lucis fulgorem perti-
cere.

A ij nacius

nacius perscrutaris, exiguum ipsum, qui mortalibus diuino munere concessus est perdas aspectum, aut si putas, in hoc omni genere nitendum tibi, propone, quæ nostra sunt &c.

V. Et post pauca: Credendus est ergo Deus pater esse unici filij sui Domini nostri, non discutiendus. Nec enim fas est seruo, de Natalibus Domini disputare, contestatus est pater de cœlo, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo bene complacui, ipsum audite. Pater ipsum dicit esse filium suum, & ipsum audi iubet. Filius dicit. Qui me uidet, uidet & patrem, & ego & pater unum sumus, & ego à Deo exiui, & ueni in hunc mundum. Quis est, qui inter has patris & filij uoces, mediū se intercursorem interserat, & deitatem diuidat, affectum se paret, & substantiam rumpat, spiritum secet, neget esse uerum, quod ueritas dicit.

VI. Est ergo Deus pater, uerus ueritatis pater, non extrinsecus creans sapientiam, quasi iustus iusticiam, sed quasi sempiternus sempiternum, quasi immortalis immortalem, quasi inuisibilis, inuisibilem, quasi lux splendorem, quasi mēs verbum.

Hæc

VII. Hæc fatis superç sufficiunt ad refutationem impij dogmatis Serueti ex Cypriano. Sed quia ille toties repetit, nusquam necq; in scriptura, necq; in symbolo, ante Nicenum illud, quicq; inueniri de inuisibili filio, ascribam clarum & perspicuum locum, ex quo manifestum erit, inuisibile & impassibile, insertum fuisse symbolo, diu ante Nicenam synodum,

VIII. Verba Cypriani sunt: Quia lux de luce, & ueritas de ueritate: Ita et de omnipotente omnipotens natus est, ut in Apocalypsi Ioannis de Seraphin scriptum est: Et requiem non habebant die ac nocte dicentes, Sanctus Sanctus Sanctus Dominus Deus, & qui est, & qui uenturus est omnipotens. Omnipotens ergo dicitur qui uenturus est. Et quis est alius, qui uenturus est, nisi Iesus Christus filius Dei? His additur inuisibile & impassibile, sciendum est autem, quod isti duo sermones in Ecclesiæ Romanæ symbolo non habentur, constat apud nos additos heresios causa Sabellij illius profecto, quæ à nostris patris passiana appellatur, id est, quæ patrem ipsum uel

A iij ex

Ex uirgine natum dicit, & uisibilem factum, uel passum in carne, affirmat. Ut ergo excluderetur talis impietas de patre uidentur hic addidisse maiores, & inuisibilem atq; impassibilem dixisse. Constat enim filium, non patrem in carne natum, & ex nativitate carnis, filium uisibilem & passibilem factum. Quantum autem spectat, ad illam deitatis, immortalem substantiam, quæ una & eadem cum patre est, etiam inuisibilis & impassibilis dicitur.

IX. Ex his manifestum est, Serueti hæresim non nouam esse, sed antiquorem Cypriano, & propter hanc ipsam, in symbolo Ecclesiarum Africæ additam esse uocem, inuisibilem, ut clare testatur Cyprianus, in quo etsi multa sunt præclarata testimonia, contra Serueti impijs. simum dogma, tamen oportet modum esse in citandis testimonijs, ueniam igitur ad illa, quæ ex alijs citat.

X. Quæ autem affert ex utroq; Clemente, nihil opus habent refutatione, quia nihil pro eo faciunt, & ipse fatetur cum Epiphanio & Ruffino, prioris Clementis scripta suppositicia esse. Sed qualia uenient, quid pro eo facit, id quod
aīt,

ait, Clementem affirmare, Barnabam
prædicasse hominem filium Dei, quem
in Iudæa uiderat, & audierat Euangeli
zantem regnum cœlorum? Aut quid il-
lad nostræ caussæ officit, Christum dici
uerum Prophetam? Quis hoc unquam
negauit, uerum esse, quod Iudæi in
Euangelio confitentur: Hic uere est
Propheta ille, qui uenturus est in mun-
dum: Nam Apostoli in actis sententiam
ex Mose, Prophetam suscitabit Deus
uobis de fratribus uestris, interpretan-
tur de Christo. Et nos confitemur, homi-
nem Iesum Christum esse uerum filium
Dei, uerum Prophetam.

XI. Sed de hoc non agitur, uerum il-
lad refutatur, hominem Iesum Christum
esse tantum Prophetam, aut purum ho-
minem, uel, dici filium Dei, sicut alios
Prophetas, quemadmodum Seruetus ex
Clemente contendit. Nec enim nos ne-
gamus, Iesum illum, qui à Iudæis cruci-
fixus est, esse filium Dei, sed illud nega-
mus, filium Dei non fuisse, priusq; assu-
meret humanam naturam ex Maria uir-
gine, & diceretur Iesus Christus, quia
aduersatur scripturæ Prophetice & Apo-
stolicæ, symbolis, synodis, & omnibus

A s. inter

interpretibus, quos Ecclesia Christi agnoscit.

XII. Sed ad confirmationē et consolatiōnē piorū, ascribā symbolū ex Clemēte, epistola, ad Iacobum fratrem Domini. Eius uerba sunt: Oēs ergo homines, qui Christiano censemur uocabulo, patrem & filium & Spīritum Sanctum unum Deum, & Dominum ueraciter credere & confiteri oportet. Sine fide enim placere Deo nemo poterit. Christo itaq; resurgente, & ascendentē in cœlum, misso sancto Spīritu suo, collata Apostolis scientia linguarum, adhuc in uno positi, symbolum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, unusquisq; quod sensit, dicendo condiderunt, ut discedentes ab inuicem hanc regulam per omnes gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei Catholicæ recensentes, in qua & integritas credulitatis ostenditur, & unius Dei omnipotentis (id est, sanctæ Trinitatis) æqualitas declaratur, & mysterium incarnationis filij Dei, qui pro salute humani generis, à patre de cælo descendens, de uirgine nasci dignatus est, quoquo ordine, uel quando mortem pertulerit, quomodo sepultus surrexit, & in carne ipsa

ipsa cœlos ascendit, ad dextram patris
confederit, iudex uenturus sit, ac qualis-
ter remissionem peccatorum sacro bap-
tismate renatis contulerit & resurrectio-
nem humani generis in eadem carne in
uitam æternam futuram, docuerunt.

XIII. Is etiam primum articulum fi-
dei sic exponit, Credo in Deum patrem
omnipotentem &c. Patrem cum audis
agnosce, quod habeat filium. Deus er-
go pater secreti sacramenti uocabulum
est, cuius uere filius est uerbum, & spe-
culum, & character, & imago uiuens
patris uiuentis, in omnibus patri similis,
eiusdem naturæ, in diuinitate genitus,
& genitori per omnia coæqualis. Nec
quæratur, quomodo genuerit filium,
quod & angeli nesciunt, & Prophetis in
cognitum est. Vnde illud dictum est, ge-
nerationem eius quis enarrabit? Quam
secretam originem cum proprio filio,
nouit ipse solus, qui genuit. Nec Deus
anobis discutiendus est, sed credendus,
qui in nobis ipsis nescimus, quod sapi-
mus, quomodo sapientia, ingenium,
aut intellectus aut consilium, aut mens
nostra generat uerbum. Sed sufficit nos-
se, quia lux genuit splendorem, sicut ait

Prog

Propheta: In splendoribus Sanctorum,
ex utero ante luciferum genui te &c. Et
illud, Hic Deus noster, & non reputa-
bitur alter adeum. Et post: In terra ui-
sus est, & inter homines conuersatus
est. &c.

XIII. In Clemente Alexandrino
sunt clara testimonia, λόγον significare
ὑπόστασιν distinctam à patre, & esse filium
genitum ab eo, ante omnem æternita-
tem. Vnum tantum ascribam, quod est
in exhortatione ad Græcos: Ipse est Do-
minus loquens in Esaia, ipse in Helia,
ipse in ore Prophetarum. Quod si tu
non credis Prophetis, ipse tibi loquetur
Dominus, qui cum in forma Dei esset,
non rapinam arbitratus est, se esse æqua-
lem Deo, sed seipsum exinanivit miseri-
cors Dominus, hominem seruare cupi-
ens, & ipse iam tibi uerbum euidenter
loquitur, ægre ferens incredulitatem.
Ego certe loquor, Dei uerbum factus
homo, ut tu quoq; discas ab homine, qua-
randem ratione, homo efficiatur Deus.
Hæc Clemens Alexandrinus.

XV. Seruetus ad probandum suum
quartum principium, scilicet quod Iu-
dæi nec crediderunt, nec cognouerunt
filium

filium Dei ante natum Christum, citat
verba Clementis primo libro pædagogi
cap: 7. Prius itaq; ueteri populo uetus
erat testamentum, & lex metu populum
erudiebat, & uerbum erat angelus. No-
vo autem & recenti populo, nouum &
recens testamentum datum est, & uer-
bum fuit genitum, & metus in dilectio-
nem conuersus est, & mysticus ille ange-
lus Iesus patitur.

XVI. Ex his ille putat, se probare
posse, uerbum & filium Dei ante non fu-
isse genitum, quam homo Iesus nascre-
tur, nec patriarchas aut prophetas cog-
nouisse filium Dei, imo alicubi clare ait,
in lege Deum nunquam fuisse adora-
tum, sed adoratos fuisse angelos à san-
ctis ut Deos, & angelos fuisse ipsorum
Deos. Sed o ueteratorem, qui detrunca-
tas quasdam sententias, ex longa oratio-
ne decerptas, peruertit, & detorquet, re-
pugnante orationis contextu, & ipsis eti-
am uerbis: Audi enim quæ præcedant
& sequantur. Pædagogus inquit, iure
uerbum dicitur, quia pueros nos ducit
ad salutem: Euidentissime enim uerbū
dicit de se ipso per Oseam: Ego autem
sum præceptor uester.

De

XVII. De ipso quidem alicubi dicit
Spiritus Sanctus in Cantico: Populo in
deserto sufficienter suppeditauit in siti
æstus, in aquoso eum circumdedit, & eū
erudiuit, & custodiuit tanquam pupillā
oculi, sicut aquila protegit nídum suum,
& in pullis suis desiderauit, expansis alis
suscepit ipsos, & super dorsum eos rece-
pit, Dominus solus duxit ipsos, & non
erat cum eis alienus Deus.

XVIII. Aperte quidem ut mihi ui-
detur, scriptura ostendit pædagogum, ei
aus ductum enarrans. Rursus autem quā-
do dicit, per propriam personam, seip-
sum fatetur pædagogum: Ego Domi-
nus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ae-
gypti &c. Quis ergo habet potestatem
inducendi & educendi? An non pæda-
gogus? Is apparuit Abrahæ, & dixit,
Ego sum Deus tuus, esto integer. Et ad
Jacob ait: Ecce ego tecum, custodiens
te in uniuersa uia quocunq; ambulaue-
ris, & reducam te in terram hanc, quoni-
am non te deseram, donec fecero, qua-
cunq; locutus sum tibi.

XIX. Cum eo autem colluctari quo
q; dicitur: Remansit, inquit, Jacob solus,
et luctabatur cum eo homo, nempe pæda-
gogus

gogus usq; ad auroram, quod autem
uerbū fuerit, quierat unā cum Jacob aliq;
tes & inunctor, & pædagogus humanæ
naturæ. Ex hoc sciri potest, interroga-
uit inquit, ipsum, & dixit ei: Edicito
mihi, quod sit nomen tuum. Et di-
xit, Cur interrogas nomen meum? No-
num enim nōmē populo nouo reserua-
bat nimirum infanti, adhuc enim erat
innominatus Dominus Deus, ut quid
nondum homo factus fuerat. Vocauit
tamen Jacob nomen loci illius speciem
Dei. Aspexi, inquit, Dominum facie
ad faciem, & salua facta est anima mea
Facies autem Dei est uerbum, quo De-
us clare cognoscitur, Hic est Deus, qui
est uerbum, qui pædagogus, qui ei po-
stea rursus dixit: Ne timeas descendere
in Aegyptum.

XX. Hic ipse Mosen quoq; docet
fungi pædagogi officio, reuera enim
erat Dominus per Mosen pædagogus
ueteris populi, per seipsum autem, popu-
li noui dux, facie ad faciem. Ecce enim
dixit Mosi, Angelus meus præcedet te,
Euangelicam & principalem uerbi po-
testatem repræsentans, Dominicam au-
tem authoritatem & dignitatem conser-
vans.

Hæc

XXI. Hæc præcedunt in eodem capite illa, quæ citantur à Serueto: Prius itaq; ueteri populo uetus erat testamentū & lex metu populum erudiebat, & uerbum erat angelus. Nouo autem & recenti populo, nouum & recens testamentū datum, & uerbum fuit genitum, & meatus in dilectionem conuersus est, & mysticus ille angelus Iesus patitur.

XXII. Quid hæc faciunt pro Serueto, si uerbum, quod in specie angeli uisum est Iudæis, nunc genitum sit, & natum ex Maria uirgine? An non hoc Paulus manifeste ait ad Rom. i. Qui genitus est ei ex semine Dauid secundum carnem? Et addit: Qui declaratus est filius Dei in potentia per Spiritum Sanctum, postquam resurrexit à morte? An non illa, quæ citat Clemens ex Osea, Genesi & Exodo, clare probant æternam uerbi uisus? Sed addamus etiam illa quæ sequuntur: Lex per Mosen data est, nō à Mo se, sed à uerbo quidem, uerum per Mosen seruum suum, & ideo fuit ad tempus: Aeterna autem gratia, & ueritas, per Iesum Christum facta est.

XXIII. Videte uerba scripturæ: De lege

lege quidem data est, inquit tantum, ueritas autem, quæ est gratia patris, est æternum uerbi opus, & non dicuntur dari, sed per Iesum Christum fieri, sine quo factum est nihil.

XXIII. Si per Iesum omnia facta sunt, certe est in eo alia natura & substantia, quam humana assumpta ex uirgine, & composita ex quatuor elementis, diuina scilicet substantia & ὑπόστασις λόγου de quo Ioannes ait: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, et omnia per ipsum facta sunt. Ex his manifestum est, Seruetum calumniosissime detorquere uerba Clementis Alexandri ni.

XXV. Ad Origenem, quia nihil respondere potest, ait, se non ualde labore, quid ille dixerit, & cum irrefatione ipsius dictum cupit eludere, sed illud firmius est, quam ut abeo eludi possit. Clare enim ait: Nemo putet nos αὐκτόνας τοῦ qd dicere, cum Dei sapientiam nominamus. Item, Si ergo semel decretum est unigenitum filium Dei, sapientiam eius substantialiter subsistentem esse. &c.

XXVI. Nihil respondet ad decreta Antiochen sis synodi, in qua damnatus
B est

est Paulus Samosatenus,¹ & postea ex
communicatus à Dionysio Romano
Pontifice, & Maximo Alexandrino Pa-
triarcha, petente id Synodo, sicut testa-
tur epistola synodi ad ipsos apud Eusebi-
um lib. 7 cap. 30.

XXVII. Nihil etiam respondet ad
dictum Gregorij Næocefariensis, qui
profectus est ad Antiochenam synodū,
& quo condemnatur ipsius & Samosati
impium dogma: Vnus est Deus pater
uerbi uiuentis, sapientiæ subsistentis, &
imaginis suæ, integer integræ genitor,
pater filij unigeniti, unus Dominus so-
lus ex solo, imago patris, uerbum effi-
cax, filius sempiternus ex sempiterno,
unus Spiritus Sanctus ex Deo substanti-
am habens, qui per filium apparuit sancti-
ficans, per quem Deus super omnia, &
in omnibus cognoscitur.

XXVIII. Hac clara, perspicua & il-
lustri sententia, cui subscripsit tota syno-
dus Antiochena, damnati sunt Samosa-
tenus & Seruetus, & ab omnibus, qui a
temporibus Apostolorum hanc synodū
præcesserunt, & quorum scripta ex-
tant, refutati.

XXIX. Cum igitur constet, ueram
& per-

et perpetuam esse Ecclesiæ sententiam,
acceptam à Prophetis & Apostolis, de
uno uero & æterno Deo, & tribus per-
sonis, patre, filio, & Spiritu sancto, &
hanc sententiam, in symbolo apostolo-
rum comprehensam sic semper intellectā
& expositam esse in Ecclesia ab Ignatio
Ioannis Apostoli discipulo, & eius con-
discipuli Polycarpi auditore Irenæo, de-
inde etiam ab eo, cui Petrus manus im-
posuit, & successorem in Ecclesia Ro-
mana constituit, Clemente Episcopo,
præterea à Tertulliano, Cypriano, Cle-
mente Alexandrino, Origene, Grego-
rio Næocæsariensi, & tota synodo An-
tiochena, quæ diu synodum Nicenam
præcessit, nos hanc sententiam, Serueti
præstigj opponemus: & iuxta hanc
scripturam Propheticam & Apostoli-
cam interpretabimur, nec sinemus nos
abducí aut abstrahi ulla sophistica, à cla-
ra, firma, & perspicua Ecclesiæ doctrina
quæ etiā in synodis & symbolis Niceno,
Cōstantinopolitano, Ephesino, et Chalce-
donensi est copiose declarata & illustrata.

XXX. Venio igitur ad secundum
librum Serueti de Trinitate in quo co-
natur eludere testimonia scripturæ de

B ï tribus

tribus personis, & sequar ordinem bibliorum, quem omnes patres secuti sunt Ignatius, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Clemens Alexandrinus, Origenes & quicunqp post Apostolos, usqp ad synodum Nicenam scripserunt.

XXXI Incipiam autem ab illa sententia, à qua ipsi incipiunt, & sequar eorum expositionem, qua has sententias exponunt. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: Pluit Dominus ignem de cœlo à Domino, super Sodomam & Gomorram &c. Has sententias ipsi de tribus personis exposuerunt, & distinctione ivas*στεωμ*, & omnes, qui synodo Niceno interfuerunt & qui hos secuti sunt, Athanasius, Hilarius, Basilius, Chrysostomus, Epiphanius Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Damascenus, & alij sic interpretati sunt, & si Deo placebit, nos uni Serueto magis, quam tot centurijs suffragiorum, & eorum quidem, quos constat doctissimos & religiosissimos fuisse in Ecclesia, credemus:

XXXII. Seruetus Iudaico commento has sententias sic eludit: Ad literam, inquit, intelligendum est, Deum dixisse ad

ad angelos, faciamus hominem ad imma-
ginem & similitudinem nostram, Item
inquit, Hebraica phrasē dictum est, pluit
Dominus ignem & sulphur super Sodo-
mam & Gomorram à Domino, id est, à
seipso. O præclarum commentum, prop-
ter quod detrahemus intelligentiā scrip-
turæ, & linguæ Hebraicæ cognitionem
omnibus qui in Ecclesia fuerunt, & apo-
stolos audierunt, docentes etiā Hebra-
ice. Nam nihil dubium est, Ignatium
Polycarpum, & alios Apostolorum dis-
cipulos, intellexisse linguam Hebraicā,
ut de Irenæo, Tertulliano, Clemente,
Origene, Hieronymo, & plerisque alijs
Hebraicæ linguæ peritis taceam.

XXXIII. Sed manifestum est, Set-
uetum uim facere uerbis, id quod inter-
pretes ipsi testantur. Rogo, inquit Ig-
natius, uos, in epistola ad Antiochenenses,
Apostolorum doctrinæ & legi atque Pro-
phetis credere, omniumque Iudeorum aut
Paganorum errorem abiijcere, & neque
Deorum multitudinem admittere, neque
Christum ad excusationem unius Dei
negare, Mose fidelis famulo Dei ad po-
pulum dicente: Dominus Deus tuus,
Deus unus est. Et unum atque solum pre-
A iij dican

dicans Deum, confessus est statim etiam
Dominum nostrum dicens, Pluit Do-
minus super Sodomam & Gomorram
ignem & sulphur à Domino de cœlo.
Et iterum. Et dixit Deus, faciamus ho-
minem, ad imaginem Dei fecit homi-
nem. Et quia nascitur uerba sicut
Prophetam suscitabit uobis Dominus
Deus uester sicut me. Hæc Ignatius.

XXXIIII. Irenæus lib. 4 cap. 37 ex-
ponit hanc sententiam, faciamus homi-
nem ad imaginem & similitudinem no-
stram, his uerbis: Et plasmauit Deus ho-
minem, limum terræ accipiens, & suffla-
nit in faciem eius flatum uitæ. Non an-
geli fecerunt nos, nec nos plasmauerunt
nec angeli potuerunt imaginem facere
Dei, nec calius quis, præter uerbum Do-
mini, nec uirtus longe absens à patre
uniuersorum. Nec enim indigebat ho-
rum ministerio Deus ad faciendū, quæ
ipse præfinierat apud se fieri, quasi ipse
suas non haberet manus. Adeo enim ei
semper uerbum, sapientia, filius, & Spi-
ritus, per quos, & in quibus omnia libe-
re & sponte fecit, ad quos & loquitur di-
cens: Faciamus hominem ad imaginem
& similitudinem nostram, ipse à semet-
ipso

ipso substantiam creaturarū & exemplū
factorum, & figuram in mundo orna-
mentorum accipiens.

XXXV. Eadem uerba sunt, cap: 17
eiusdem libri. Et in cap: 6 lib: 3 sic scri-
bit: Vere igitur, cum pater sit Dominus
& filius uere sit Dñs merito Spíritus
Sāctus Domini apellatione signauit eos
Et iterum in euersione Sodomitarum
scriptura ait: Et pluit Dominus super
Sodomam & Gomorram ignem & ful-
phur, à Domino de cœlo. Filium enim
hic significat, qui & Abrahæ collocutus
sit, à patre accepisse potestatem ad iudi-
candum Sodomitas propter iniquita-
tem eorum. Hæc Irenæus.

XXXVI. Tertullianus contra Pra-
xeam: Si te adhuc numerus scandalizat
Trinitatis, quasi non connexæ in unita-
te simplici, interrogo, quomodo uni-
cus & singularis pluraliter loquitur? fa-
ciamas hominem ad imaginem & simili-
tudinem nostram: cum debuerit dixisse,
faciam hominem ad imaginem & simili-
tudinem meam, ut pote unicus & singu-
laris?

XXXVII. Sed & in sequentibus:
Ecce Adam factus est, tanquam unus

B iiij ex

Ex nobis, fallit autem iudicat, ut cum unus & solus & singularis esset, numero se loqueatur: Aut nunquid angelis loquebatur ut Iudei interpretantur, quia nec ipsi filium agnoscunt? An quia ipse erat pater, filius, spiritus? Ideo pluralem se praestans, pluraliter sibi loquebatur? Imo quia iam adhuc erat illi filius secunda persona ipsius, & tertia, spiritus in sermone ideo pluraliter pronunciauit, faciamus, & nostram, et, nobis. Cum quibus n. faciebat hominem, & quibus faciebat similem, filio quidem, qui erat induitus hominem, spiritu uero, qui erat sanctificatus hominem. Denique sequens scriptura distinguit inter personas. Deus hominem fecit, ad imaginem Dei fecit illum. Cur non suam, si unus faciebat & non erat, ad cuius imaginem ficeret? Erat autem, ad cuius imaginem faciebat.

XXXVIII. Longum nimis esset, & admodum tedium lectori, singulorum interpretum uerba recensere in eandem sententiam, & nihil opus est, quia libri sunt in omnium manibus. Non citabo igitur scripturæ expositionem ex patribus prius, quam exponam, quomodo ipse

ipse clara testimonia scripturæ eludat, &
sic tandem ad finem disputationis, eius
commenta, ex patrum interpretatione re-
futabo.

XXXIX. Illud non tam impium
quam ridiculum est, quod locum in Ge-
nesi cap: 49 Non auferetur sceptrum de
Iuda, & dux de femore eius, donec ueni-
at Siloh, id est, qui mittendus est, et is erit
expectatio gentium. Quem locum om-
nes Orthodoxi citant ad probandum,
Christum esse uerum Messiam, ex eo
quod natus sit, translato regno à Iudæis
ad alienigenam, Herodem Idumæum.
Iste sic Iudaice ineptus exponit de loco,
in quo conuenit populus, & in quo arca
Dei aliquandiu fuit, sub sacerdotibus
Eli & Samuele. O egregium interpre-
tem, an tunc ablatum est sceptrum de Iu-
da & dux uel legislator de femore eius,
uel, demedio pedum eius, quando Da-
uid rex unctus est à Samuele in Siloh?
An non David fuit de tribu Iuda? Imo
tunc sceptrum & regia potestas, primum
peruenit ad hunc tribum, & in eo tantis-
per perseverauit, donec ueniret uerus Si-
loh, quem Euangelista interpretabatur,
missum esse in historia, de sanato paraly-
tico.

B s

Qui

xl. Qui sunt Hebraice periti, interpretantur uocem Siloh de membranula, quæ continet fætum in utero, & accommodant ad partum uirginis, de quo Esaias uaticinatus est: Ecce uirgo concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emanuel. In quam sententiam Daniel uocat eum lapidem excisum de morte, sine manibus.

xli. Sed desino refutare hoc ridiculum commentum, quod propterea tantum recitaui, ut præmunirem lectorem, quid expectandum esset ab hoc blasphemio, in scripturæ Propheticæ & Apostolicæ expositione.

xlii. Simili commento eludere conatur locum in psal. 2 Filius meus es tu, ego hodie genui te. Hunc enim expouit de Dauide, & cum Rabino David Kimmi sic insultat Orthodoxis interpellibus, qui de æterna filij generatione exposuerunt: Si in illis æternitatibus duas distinctas res incorporeas, similes & æquales pariter erant, gemelli duo erant non pater & filius. Ac perinde, si tertia ibi similis, & duabus æqualis addatur, tergeminos dices Geryones.

xliii. Sed ut ad rem ueniamus: Fa-

tetur

tetur hoc dictum, filius meus es tu, ego
hodie genui te, de regeneratione posse ex-
poni. Et adducit Paulum in Actis citan-
tem hunc uersum, in concione, de resur-
rectione Christi, & ad Heb: cap: 185.
Sic Arius & alij hanc manifestam scrip-
turam conati sunt eludere, sed reuincū-
tur ex contextu orationis, & ab ipsis A-
postolis, & ab omnibus interpretibus
quos quidem Ecclesia Christi agnoscit.

xliij: Paulus in actis cap: 13 pro-
missionem ad patres factam, de filio Dei
futuro homine, morituro, & resuscitan-
do, impletam esse ait in Iesu Christo, & id
dixisse Ioannem, cum diceret: Quem
me arbitramini esse, non sum ego, sed ec-
ce uenit post me, cuius non sum dignus
calciamenta pedum soluere. Et in ean-
dem sententiam Paulus ait, Et nos uo-
bis annunciamus promissionem, que ad
patres nostros facta est, quod Deus hanc
adimpleuit nobis filijs illorum, resusci-
tans Iesum, sicut & in psalmo primo scri-
ptum est: Filius meus es tu, ego hodie ge-
nui te.

xlv. Hic quilibet, qui uult intelli-
gere simplicem sententiam, uidet Pau-
lum affirmare, resurrectionem Christi
pertinere

pertinere ad impletionem promissionū de ipso, cum aliarum, tum etiam earum, quas isthic breuiter attingit. Nam principiū dialogi inter patrem & filium tantum recitat, filius meus es tu, ego hodie genui te, nec addit promissionem, quæ sequitur: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & peculium tuū terminos terræ. Nam hæc promissio de uocandis omnibus gentibus ad Euangeliū, primum post resurrectionem est impleta, & ut monstrat, se de hac promissione loqui, addit aliam similem: Dabo uobis sancta Dauidis fideliter. Item non dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Ex commemoratis enim promissionibus, sic colligit: Christus non uidit corruptionem, & per hunc annuncia rur remissio peccatorum, à quibus non potuistis per legem Mosis iustificari. Igitur ipse est uerus Messias, de quo extant promissiones Psal: 2 & 15.

46. Falluntur igitur, qui putant hanc partem uersus, esse promissionem, filius meus es tu, ego hodie genui te, Etsi hoc uerum sit, Christum esse declaratum filium Dei potentia resurrectionis, ut Paulus ad Rom: primo docet, sed posuit ist. hic

hic principium uersus, filius meus es tu,
ut indicaret, se loqui de promissionibus,
quæ continuo sequuntur: Dabo tibi ge-
tes hæreditatem tuam & possessionem
orbis terrarum.

47. Sed ad Heb: 1. citat hunc uersum
ad probandam æternam filij generatio-
nem. Et ad Ephe: 1 ait, nos esse in Chri-
sto electos, priusquam iacerentur fun-
damenta mundi. Et 2 Timo. 1 gratiam
nobis datam esse propter eum, ante tem-
pora æterna, manifestatam autem esse
per apparitionem seruatoris nostri Iesu
Christi. Nec potest hic uersus, filius me-
us es tu, ego hodie genui te, de resurrecti-
one Christi accipi, in 1. cap: ad Hebræos,
quia Paulus diserte ait: Nouissime no-
bis locutus est per filium, per quem etiā
fecit secula. Et addit, Ad quem angelo-
rum aliquando dixit, filius meus es tu,
ego hodie genui te: Hic sileat blasphe-
mus, & nolens uolens fateatur, fuisse fi-
lium Dei, priusquam introduceretur in
orbem terræ, sicut eadem epistola Pau-
lus ex alio psalmo docet, cum ait: Ideo
ingrediens mundum, dicit, hostiam, &
oblationem noluisti, corpus autem ap-
pasti mihi: Hostiæ & holocausta
non

non placuerunt tibi, tunc dixi, Ecce uenio, in capite libri scriptum est de me, ut faciam uoluntatem tuam.

48. Refutat etiam Iudaicam blasphemiam paulo ante commemoratam, id quod Petrus una cum reliquis Apostolis in actis orant, cap: 4 Sic enim Lucas scribit: Illi uero unanimiter leuauerunt uocem, & dixerunt: Tu Domine, qui fecisti cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui per os David, pueri tui dixisti, quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt mania. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum, aduersus Dominum & aduersus Christum eius. Conuenerunt enim in ciuitate ista, aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxi. sti Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israel facere, quæ manus tua & consilium tuum decreuerunt fieri.

49. Ecce Seruete, ad quam insaniam perduxerunt te tui Rabiní, & peritia linguae Hebraicæ, quam iactitas, te ex eis didicisse, ut petas, magis' à nobis credi, tibi & tuis Rabinis dicentibus, secundum psalmum, de Davide in regnum reducto

ducto factum esse, quam omnibus Apo-
stolis alta uoce dicentibus, esse uaticini-
um de filio Dei facto homine, & uero
Messia.

50. Quo te rapit insania? Cur Christo inuides gloriam suam? Quid est tibi in Christianis factum? uel, quid a Iudeis & Turcis accepisti præmij? Quod eo interrogante, quid tibi uidetur de Messia cuius filius sit? Respondes cum Pharisæis: David. Et tu ab eo audis quomodo ergo David in spiritu uocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Dominu meo, sede a dextris meis, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum et Si ergo David uocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Paras apogiam pro pharisæis, quos Euangelista scribit non potuisse respondere uerbum & dicis psalmum intelligendum esse iuxta literam de salomone, & Davidem tunc cecinisse, **דָּיוֹנָה אֶלְאֵן** Iehouah Adonai, sede ad dextram meam, quando designatus est Salomon futurus rex, & iuxta allegoriam de Christo resuscitato & scandente in coelum.

51. Sed Christus & historia tuam lite-
ram

ciferū & uenerem ascendentem, qua ori
ēte coeūt animalia quæcūt Vel iste est ille
tuus'ros, & sperma diuinum, effusum in
uterū uirginis in generatione Christi, si-
cut ex spuma genitalium Saturni, cade-
te in mare ante auroram, genita est Ve-
nus An putas, te has Christi irrisiones
laturum impune dius Vel esse inter pios
qui non occludat aures, & toto corpore
cohorrescat, ob tantas blasphemias

54. Scio alios sic uertisse: Post uicto-
riam tuam, futurum est, ut populus tu-
us, tibi sponte offerat in splendore san-
cto, & exposuisse, de sacrificijs spirituali-
bus, noui testamenti, & regeneratis ex
aqua & Spiritu. Etsi autem agnoscam,
eum, qui sic uertit, fæliciter iinterpreta-
tum esse psalmos, tamen hic sua liberta-
te sine necessaria causa, plus à uerbis dis-
cedit, quam Græcus interpres. Et ausim
dicere, eum, qui sic uertit: μετὰ στῦν ἡ ἀρχὴ
ἐρημέρα τῆς δυνάμεως στῦν, ἐμπάντις λαμπρότητοι
τῶν αὐγῶν στῦν. Εκ γαρέος προέω σφόρου ἐγενήσα-
σε, sententiam, etsi non singula uerba,
reddidisse. Nam nihil est, quod quidam
philosophantur in punctis, & dicūt עֲרֵך
scriptum cum Hireck, significare tecum,
& cum Patah, significare populum tuū,
constat

constat enim, puncta esse recens inuenta
& Rabinos additis punctis, corrupisse
manifesta testimonia de Christo, Dein-
de בְּרֵבֶד significat spontaneam oblationē
& principem munificum. Ideo pluralis
numerus, principes, uerti potest. De alijs
autem, In die uirtutis tuæ in splendori-
bus sanctitatis, ex utero ab aurora, uel,
ante auroram, conuenit inter omnes, &
de hoc tantum reprehenditur Græcus
interpres, quod dixerit, ante luciferum
genui te, cum ad uerbum ita habeatur
Hebraice, Ab aurora tibi ros nativitatis
tuæ.

55. O graue peccatum, uir bonus pro
beneficio accusatur perfidiæ & ignoran-
tiæ, nam ipse sententiam reddidit, & He-
braicam phrasin eleganter græce expo-
suit. Hæc enim est sententia: Tecum
principes in die uir tutis tuæ; in splendo-
re sancto: Sic psal: 45 Pro patribus tuis
nati tibi sunt filij, constitues eos princi-
pes orbis terrarum. Ex utero ante auro-
ram, uel, stellam auroræ luciferum, tibi
ros nativitatis tuæ, id est, tua generatio
uel nativitas. Hoc ille uertit simpliciter
& proprie, ante luciferum genui te, tan-
quam uocem æterni patris, de filij gene-
C ij ratione,

ratione, ante omnem æternitatem. Et hanc interpretationem omnes Græci & latini secuti sunt, & in eandem sententiā citant illud ex proverbijs, & libro sapientiae. Priusquam terram faceret, priusq; montes collocarentur, ante omnes autem colles genuit me Dominus, cum faceret cœlos, aderāilli, & eram apud eum cuncta componens.

56 Sed Seruetus ut solet, eludit hunc etiam locum, sicut Arrius, & ait, Hebraicam uocem חַזְלֵלָהִי non proprie significare generationem, sed pressionem & expressionem, & tamen nonnunquam ad compressionem fæminæ extendi, & hunc proprie dici filium, quem Deus ex compressa muliere suscepit, sed hunc longe alium esse, quam filium illum inuisibilem. Et ut maxime dici possit, sapientia Dei genita, tamen proverbialiter & figurate hoc dictum esse à Salomone, & sapientiam Salomonis figurate significare personam Christi. Ex æquo, inquit, dicitur persona Christi, subaudi, personata, & laruata, sapientia genita & creata, & formata. Hæc & multa similia ridicula addit epistola octaua ad Caluinum.

Verum

57. Verum puerilior est hæc sophisti-
ca de figurato sermone & prosopopeiā
(qua tribuitur sapientiæ humanæ perso-
na) quam ut per hanc æterna ueritas,
quæ nec fallere, nec falli potest, eludi pos-
sit. Impietas summa est, dicere, Deum lu-
dere, & figurato sermone fallere audito-
rem, ut credat, id genitum esse à Deo
& condidisse res omnes, quod reuera ta-
men nunquam fuit genitum, nunquam
substitut, nec habuit substantiam, aut
ūnōsacīm.

58. Necessæ est autem, hæc uerba, ge-
nuit me, aderam illi, & Eram apud eum
cuncta componens, & congaudebat mi-
hi quotidie, de hypostasi, & re per se sub-
sistente & architectrice sibi placente de
suo opificio, & bonitate rerum à se con-
ditarū, intelligi. Neq; possunt illa, Ego
ex ore altissimi prodij, primogenita ante
omnem creaturam. Ego feci, ut oriatur
in cœlis lumen indeficiens, per unicum
Serueti sophismade i idea, et prosopopeiā
eludi, cum sint clare exposita à Ioanne di-
cente: In principio erat uerbum, & uer-
bum erat apud Deum, & Deus erat uer-
bum, Omnia per ipsum facta sunt, In ip-
so erat uita, & uita erat lux hominum, &
C iij lux

**Lux in tenebris lucet. Erat lux illa lux ue
ra illuminans omnem hominem, ueni
entem in hunc mundum. Nec hoc ipsi
us commentum de sapientia creata, aut
de prosopopeija, est nouum, sed uetus
admodum, & à Sanctis patribus, ex cla
ris & perspicuis scripturæ testimonijs, &
firmissimis argumentis refutatum.**

**59. Sed pergamus cum Serueto, & ui
deamus, quomodo alia testimonia, quæ
citantur, pro æterna filij Dei generatio
ne eludat, & sic tandem perueniemus, ad
ueram scripturæ Propheticæ & Aposto
licæ interpretationem, quam Ecclesia ab
Apostolis, & eorum discipulis accepit,
& inconcussam ad nostra usq; tempora,
inuitis portis inferorum tenuit.**

**60: Vaticinium Esaiæ cap. 7 de filio
Dei assumento humano naturam, in
utero uirginis, Ecce uirgo concipiet, &
pariet filium, & uocabis nomen eius E.
manuel, eludit Seruetus Rabinorum cō
mento, & ait, uocē Hebraicā מֶלֶךְ non
tam significare uirginem, quam puellā,
& hanc puellam fuisse Abiam uxorem
regis Achatz, et filiū Ezechiam uere dici
Emanuel, quia Deus tempore Ezechiae
fuit cum populo contra hostes omnes,**

maxi-

maxime contra Assyrios. Citat pto sua expositione illud, quod est in sequenti capite: Accessi deinde ad Prophetissam, quæ concepit & peperit filium, & dixit Dominus ad me, uoca nomen eius בחרשללהשכו Id est, uelociter spolia & depredare, quia ante quam sciat puer uocare patrem suum, & matrem suam, tollat fortitudinem Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum. Sed qui libet, qui communem sensum habet, facile intelligit, Ezechiam adhuc infante non tulisse spolia Samariæ, ac ne qui dem Samariam depredatam esse, eo infante. Imo hoc manifestum est, hanc prophetiam totam falsissime detorqueri ad Ezechiam, sicut docet glossa ordinaria, quæ sic habet: Ecce uirgo concipiet Hebræi de Ezechia hoc dici putant, q[uod]a eo regnante Samaria capta sit. Sed Acham filius Ionathan regnauit annis 16 cui successit Ezechias filius, & regnauit annos 29 qui erat 25 annorum cum regnare cepisset. Quomodo ergo primo anno Acham dicta est ad eum prophetia de Ezechia nascituro qui iam erat 9 annorum, nisi forte sextum regni Ezechielem annum, quo capta est Samaria, infantia eius

C iiii eius

eiūs appellari dicant, non ætatis, sed im-
perij, quod uiolenter esse extortum, etiā
stultis patet. Deinde ueteratorie reticuit
illud, quod sequitur: In te consilium, &
fiet irritum, quoniam Emanuel, id est,
nobiscum Deus timorem eorum ne ti-
mueritis, sed Dominum Deum exerci-
tuum sanctificate, is erit timor uester, is
erit sanctuarium & lapis offendiculi, &
petra ruinæ duabus domibus Israelis, in
laqueum & tendiculum ei, qui habitat in
Hierusalem, ad quæ multi impingent,
& corruent, irretinentur & capientur,
colligatio testimonij, obsignatio legis in
discipulis meis, expectaboq; Dominum
qui abscondit faciem suam à domo Ja-
cob, sed præstulabor, En ego & pueri,
quos dedit mihi Dominus, miraculo &
portento in Israele à Domino exercitu
habitante in monte Syon.

61. Hæc perfidiose tacuit, quia sciebat, ea exposita esse de Christo à Simeone sene lucæ 2, à Paulo ad Rom. 9, à Petro I Petri 2, & ad Hebræos cap. 2. Tacuit & illud, quod sequenti capite de Emanuel dicitur, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, & uocabitur non men eius admirabilis, consiliarius, De-

us fortis, pater æternitatis, princeps pa-
cis, quia impossibile est hæc ad Ezechi-
am accommodare, & ex his uolens no-
lens cogetur fateri, æternam filij genera-
tionem, & filium Dei, qui ab æterno erat
apud patrem, assumpsisse humanam na-
turam ex uirgine, & in ea uocatum Ema-
nuel, sicut Euanglista ait. Hoc totum
factum est, ut ad impleretur, quod dictum
est per Prophetam, dicentem. Ecce uir-
go concipiet, & pariet filium, & uocabi-
tur nomen eius Emmanuel. Et angelus ad
Mariam inquit: Ecce concipies in utero
& paries filium, & uocabis nomen eius
Iesum. Hic erit magnus, & filius altissi-
mi uocabitur. Item, Spiritus Sanctus
superueniet in te, & uirtus altissimi ob-
umbrabit tibi. Ideoq; q; ex te nascetur,
sanctū uocabitur filius Dei. Et uirgo ipsa
cum concepisset, exponit uerba Prophe-
tæ & angeli. Fecit potentiam per brachi-
um suum, dispersit superbos mente cor-
dis sui. Suscepit Israel puerum suum, re-
cordatus misericordiæ, sicut locutus est
ad patres nostros Abraham & semini ei-
us. Et Zacharias Baptistæ pater clarius
adhuc in cantico ait: Iusiurandum, quod
iurauit ad patres nostros, daturum se no-

C s bis.

bis. Quomodo autem Christus tulerit
spolia Damasci & Samariæ, priusq; sci-
ret uocare patrem suum, & matrem suam
postea dicetur ex Irenæo.

62. Nunc ut finem faciam eorum,
quæ Seruetus eludit ex ueteri testamen-
to, ultimus locus est ex psalmo 94 Ho-
die si uocem eius audieritis, nolite obtu-
rare corda uestra. Hunc uersum in epi-
stola ad Hebræos cap. 3 & 4 à Paulo ex-
positum de interitu Iudeorum prop-
ter incredulitatem, & quod non habue-
runt fidem filio Dei loquenti eis in here-
mo, ipse una cum expositione peruertit,
& sic philosophatur in uerbo ὑποστάσεως,
quod isthic positum est: Participes enim
Christi effecti sumus, si tamen principi-
um ὑποστάσεως eius ad finem firmum reti-
neamus. Hoc, inquit, uult Apostolus,
nos totius huius processus essentiam, q;
uocat ὑπόστασιν, attente considerare, & eti-
am fide firma tenere, & uiuo Spiritu sub-
stantiam negocii considerare, cuius es-
sentia fundamentum, & ὑπόστασις est, ut
uniuersum legis processum ad Christum
tanquam ad scopum reducamus.

63. Opulchrum & peritum interpre-
tem, imo O ueteratorem & sycophan-
tam

tam, iudit Sophista in uoce ὑποστάσεως, ut
suadeat, filium Dei, qui loquebatur po-
pulo Israelitico in heremo sic dici ὑποστάσης
sicut historia ueteris populi, collata ad
Christum, dicitur fidei ὑποστάσης, hoc est,
ut clare dicam, figura & umbra, non sub
stantia per se subsistens. Sed huic com-
mento, contextus orationis reclamat.
Nam neq; figura, neq; umbra est perso-
na loquens, neq; uere irascitur, obiur-
gat, & iurat, neq; dicere potest, patres
uestri me ad iracundiam, prouocarunt.
Item, quadraginta annis offensus fui ge-
nerationi huic, & dixi semper, hi errant
corde, ipsi non cognoverunt uias meas.
Item, iuraui illis in ira mea, quod non in-
troibunt in requiem meam.

64. Hæc omnia dixisse filium Dei
populo Israelitico in heremo clare testa-
tur Paulus, loco commemorato, & ad
Corint: ait, Christum præcessisse castra
in columna nobis interdiu, & in lucen-
te igne per noctem. Et addit: Neq; ten-
temus Christum, sicut quidam eorum
tentauerunt, & à serpentibus perierunt.

65. Hi duo loci, scilicet, 1o caput pri-
oris epistolæ ad Corinthios, & 3 ac 4 ca-
pita ad Hebræos clare probant, filium
Dei

Dei locutum fuisse cum populo Israeli-
tico, & duxisse Iudeos per heremum in
terram promissionis, quam paucissimi
eorum ingressi sunt, propterea quod hu-
ic Domino filio Dei, qui eos ducebat,
fuerunt increduli.

66. Sed ueniamus iam ad sententias
noui testamenti, quæ clare testantur, fili-
um Dei esse genitum ab æterno à patre,
& distinctam ab eo personam, id est,
 $\nu\omega\delta\sigma\alpha\sigma\mu$ & $\nu\omega\delta\mu\epsilon\nu\mu$, uel, rem per se sub-
sistenter, & uideamus, quomodo Ser-
uetus has sententias eludat.

67. Initium Euangeliū Ioannis sic de-
prauat: In principio erat $\lambda\circ\gamma\circ\varsigma$, id est, re-
luctantia Christi, sermo referens Christū,
sermo prolationis ad Christi generatio-
nem. Ea reluctantia erat uerbum apud
Deum, in Deo ipso consistens, in nube
lucide apparens personatus Deus, ab
oraculo illo, uerbo illo, & Christi perso-
na, personato Deo. Quare ab ore Chri-
sti prodibat Spiritus, omnia uiuificans,
& in ipsum Adam halitum uitæ inspi-
rans. Ad imaginem ipsius Christi secun-
dum corpus & animam factus est Adam
& Christus erat personaliter in Deo, cū
dixit, faciamus hominem ad imaginem
& si.

& similitudinem nostram. Verbum in
Deo proferens, est ab æterno ipse met
Deus loquens, & in nubis caligine ap-
parens, post prolationem est ipsa Christi
caro, in qua uidebatur Deus sublata cali-
ginis umbra, ipse met homo Iesus Chri-
stus est uerbum Dei, uox Dei substantia-
aliter ex ore Dei prolata. Quemadmo-
dum si te loquente, uox tua seu ore tuo
emissa nubes, mulieri postea obumbrans
fieret genituræ ros, in uterum decidens
& eam grauidam faciens: Ita est Chri-
stus prolatione Dei in Maria substantia
liter genitus.

68. Hæc ex Serueti libro secundo de
Trinitate tam copiose citauimus, ut palam
facerem omnibus p̄ijs, quæ sit impietas
et blasphemia ipsius, uidelicet, quod λόγος
significet ideam futuri hominis Christi
in mente diuina, relucentem, & uisibile
spectrum, foris apparens sine re in
tus in Deo subsistente in hypostasi. Item
patrem personatum & loquentem in re
rum conditione, uel iubentem res exta-
re, propter futurum hominem Christum.
Et hoc modo, omnia propter eum, non
per eum facta esse à patre personato & lo-
quente in larua hominis. Ad hoc etiam
uerbum

uerbum esse caro factum, quando homō
Christus, qui olim in mente diuinā relu-
cebat, genitus est, rōre facto ex uapore
uocis diuinæ, uel, angelī loquentis cum
uirgine iussu Dei, & cadente in uterum
uirginis, ac supplente uicem spermatis.
Sic enim scribit dialogo secundo de Tri-
nitate, facie 25: Paternū uerbi semen sub-
stantialiter in Christo, continebat aquę
aēris, & ignis elementarem substantiam
seu, superelementarem, sicut in nobis cō-
tinet paternum nostrum semen. Et eodē
loco, cum Petrus nescio quis, interro-
gat Seruetum, an non caro illa, quam
de Maria sumpsit Christus, erat pura cre-
atura? Respondet, caro Christi qualis
erat in sepulchro, formam substancialē
habuit diuinam, & præter diuinam, lucis
formam habuit illa caro elementarem ar-
chetypī substancialē, uerbi elementa uerē
diuina, substancialē Dei.

69. Postremo Spiritum sanctum esse
personā patris, loquentis ex uisibili spec-
tro futuri hominis, & ex illius laruę ore
flatum, in sufflantē halitum in os Adā &
hac sufflatione tribuentē animalibus ui-
tam, & esse lucem in nube lucentem, &
suis radījs præbentem lucem alijs rebus
inani

inanimitas. O pulchrum Ioannis com-
mentarium ex illusionibus diabolicis,
et somnijs Rabinorum. O pulchrum De-
um personatum & ueracem Deum larua-
tum. O uerum Deum laruam sine hypo-
stasi subsistente. O uerbum in principio
apud Deum, quod est ipse pater loquens
O conditorem λόγον, id est, spectrum fu-
turi hominis, propter quem omnia sunt
condita. O lucem, in qua sit uita homi-
num, & quae illuminat omnem hominem
uenientem in hunc mundum, splenden-
te ex nube. Et O uitam, quae sit lux ho-
minum, & lucet in tenebris, id est, hali-
tum in faciem hominis inspiratum. Hoc
est, λόγος & uerbum, quod erat in princi-
pio apud Deum, & ipse Deus, conditor
rerum, & qui in sua uenit, & in mundo
erat, & per quem mundus conditus est,
id est, idea, & spectrum hominis & lar-
ua.

70. Hic uides, Seruetum blasphemū
omnes hæreses consarcinasse, & cum
Cleobolo, Photino, Samosato, facere
Christum puram creaturam, & rursus
cum Sabellio & Praxea, constituere tan-
tum unam personam, & cum Euthyce
dicere, diuinitatem in Christo fuisse ceu
animam

animam & formam substantialem. Praeterea cum Manicheis & Mahometo, tribuere Deo corpoream substantiam, multoq; deteriorem esse Arrianis, qui fatentur, Christum esse conditorem omnium rerum, uere extitisse ante rerum uniuersitatem. Nam hoc iste impudenter pernegas, & Creationem per uerbum sic deridet. Sophistis autem dicere, uerbum erat apud Deum, perinde est, ac si dicas, secunda illa res inuisibilis, erat apud aliā rem primam metaphysice in secundo angulo triclinij, & tertia in tertio. Iuxta eorum quoq; Metaphysicam, omnia fecit Deus uerbo suo, id est, illa prima res per secundam, insulte & ridicule.

¶ Hæc cum non tantum ab eo insultissime & ridiculosissime imo imp̄issime & contumeliosissime in Deum dicantur, tamen pergit hoc insanum caput totam scripturam noui testamenti, quæ docet, omnia per filium Dei condita esse ad sua somnia detorquere. Ut dictum Pauli ad Col: i qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, id est, Serueto expositore, futura olim hominis Christi generatio, fuit in mente diuina ante omnem creaturam.

Quis

Quis hic non rideat? Aut potius, non
ploret, hunc adeo à Diabolo dementa-
tum esse, ut plus, quam ridicule ludat in
uerbo Dei manifesto? Quorsum enim
pertinebat, hæc cogitata generatio olim
futura ad primogenituram ipsius, per
quem omnia condita sunt in cælis, & in
terra, uisibilia & inuisibilia & qui est an-
te omnia? Si imago Dei inuisibilis est
primogenitus omnis creaturæ, quomo-
do cogitatio generationis uisibilis ho-
minis, est ipsius primogenitura? Certe
uisibilis homo, genitus in fine seculorū
non creauit res inuisibiles & angelos, ni
si Tropo illo, quem tu reiçis, de commu-
nicatione idiomatum uni personæ prop-
ter diuersas naturas, inuisibilem & uisi-
bilem, diuinam & humanam? Et ut max-
ime imago uel reluentia, uel idea homi-
nis Christi fuerit ante omnia in mente
diuina, tamen conditorem rerum opor-
tet reuera subsistere in hypostasi, & non
tantum in Idea & imaginarie.

73. Hæc Seruetus sic eludit: Hic ho-
mo Iesus essentialiter est uerbum illud,
per quod omnia facta sunt. Eius gratia
est uerbum prolatum, & mundus crea-
tus. Ipsa generationis Christi prolatio-

D fu

fuit causa creationis omnium: Per eam
ipsam uerbi prolationem ceu Christi ex-
hibitionem proferendo, facta sunt om-
nia creata, atq; ita sunt omnia uere per
ipsum.

74. Quis non hic maledicat diabolo
deridenti per os Seruetti manifestum uer-
bum Dei: Ioannes et Paulus non dicunt
propter hominem genitum ex uirgine,
fuisse initio uerbum prolatum in creatio-
ne mundi, uel, propter hoc propositum
Dei de exhibitione & generatione ho-
minis Iesu ex uirgine uniuersas res con-
ditas esse, sed hunc λόγον qui erat in-
itio apud Deum, esse conditorem rerum
& omnia per eum condita esse, & hunc
in fine seculorum uenisse in mundum, &
in propria, & suos eum non recepisse. In
mundo, inquit, erat, & mundus per ip-
sum factus est, in sua uenit, & sui eum
non receperunt.

75. Quis hæc de simulachro rei futu-
ræ, quæ nunquam per se substitit, puta-
ret accipienda esse, nisi amens, & omniū
rerum uera cognitione priuatus? Quo-
modo in ipso uita erat, qui reuera non
uixit? Quomodo per eum omnia condi-
ta sunt, qui nec fuit conditus, nec geni-
tus,

tus, nec existens res aliqua apud Deum
sederat post quinque millia annorum ede-
dus & gignendus? Quis ita insaniat, ut
putet, illud, omnia per ipsum facta sunt,
de eo, qui post omnes creaturas, & in fi-
ne mundi est factus, nec unquam ante
substitit, aut fuit instans, aut substantia,
aut instanc*μενος*? Necque Plato, quem sequi-
dicis in eo, quod docuit, Deum ad Ide-
as respicientem, condidisse mundum,
dixit ideas creasse res, & tamen ille etiam
affirmat, Ideam mundi distinctam esse
rem a Deo, & per se subsistentem.

76. Ioannes autem & Paulus clare di-
cunt, λόγος esse conditorem mundi, & re-
rum omnium, visibilium & inuisibilium
& apud Deum fuisse initio ante omnes
res, & postea in mundum uenisse, & de-
disse illis, qui eum exceperunt, potesta-
tem, ut fierent filii Dei. Quomodo is, qui
non fuit filius Dei priusquam fieret caro
dedit eis potestatem, qui in mundo fue-
runt, ut essent filii Dei? Fuerunt ne Ab-
raham, Isaac, Iacob, Dauid, Esaias, E-
zechias, & alij sancti patriarchae & pro-
phetae, qui incarnationem Domini præ-
cesserunt, filii Dei? Si fuerunt filii Dei?
quis dedit eis hanc potestatem, nisi filius
Dij Dei?

**Dei? Si non tunc fuit filius Dei, necesse
est fateri, quod non potuerit dare potes-
tatem alijs, ut fierent filij Dei. Et si non
fuit ὑπόσατος, non potuit esse conditor re-
rum, oportet enim hec, omnia per ipsum
facta sunt, accipi de substantia in hypo-
stasi, uel quoquo modo uoces, de re inui-
sibili subsistente aquid patrem, nisi uis di-
cere, patrem incarnatum, & passum, cum
Sabellio & Praxea.**

**77. Sed pergamus tecum ad alia testi-
monia. Sic tractas locum Ioannis 3, Ne
mo ascendit in cœlum, nisi qui descendit
de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo,
ut nesciam, utrum tuam magis conscienc-
tiam, quam uerba torqueas. Ais, Chri-
stum solum descendisse de cœlo, & esse
in cœlo, propterea, quod caro illa habe-
at in se substantiam uere diuinam de cœ-
lo, & tamen nos, quando ē supernis nas-
cimur, dici in cœlum ascendetre, & des-
cendere, Spiritu ē cœlis dato nobis, eue-
hente in cœlum. Dictum illud, inquis,
tunc soli Christo conueniebat, & nobis
post supernam regenerationem conue-
nit. Quid igitur Nullus ne Patriarcha-
rum natus fuerat ē supernis, nec habebat
Spiritum Christi. Quomodo igitur Spi-
ritus**

ritus Christi loquebatur in Prophetis, &
agitati Spiritu Dei, locuti sunt Sancti
Dei homines, ut Perrus ait: Et quomodo
Deus apud Esaiam dicit, Spiritus me-
us qui est in te, & uerba mea, quæ po-
sui in ore tuo, non recedent de ore tuo, et
de ore seminiſ tui in perpetuum: Et qua-
ratione Paulus ait: Omnes per Mosen
baptizati sunt in nube, & in mari, si non
fuerunt ex supernis nati: Si autem habue-
runt Spiritum Christi, & de supernis na-
ti sunt, non soli Christo conueniebat il-
lud, nemo ascendit in cœlum &c.

78. Sed uideamus, quomodo caro
Christi habuit in se uere substantiam di-
uinam de cœlo, An sicut alii homines,
Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, & alii
renati Spiritu sancto: Non inquies, sed
uerbum celeste factum in terris caro, effi-
cit substantiam carnis, ut dicatur caro ip-
sa de cœlo descendisse. Hec enim sunt
tua uerba, Quod & quale uerbum: &
quomodo sit caro: an idea & simulach-
rum, & figura hominis Christi, uel, per-
sona, tum uerbum sit caro: Vel facit car-
nem: An Christus carnem de cœlo cœle-
stem attulit: Impossibile est etiam, illud
facere substantiam, quod non est substan-
D iij tia,

tia, uel facere carnem, quod ante non
fuit. Et quomodo est hæc caro cœlestis,
& substantia diuina, si est composita, ut
tu doces ex quatuor elementis? Hic ite-
rum nescio, an ridere, an deplorare debe-
am, tantam & tam manifestam insaniam
& blasphemiam.

79. Ettamen magis ridiculum & in-
sanum ac diabolicum est quod addit ad
eludendum hanc clarissimam sententiā:
Priusq; Abraham fieret, ego sum. In es-
sentia inquit, elementari, Christus iam
ab initio est illa ratione, qua habens Spi-
ritum, dicere posset, ego tibi eram, uide-
bam, & faciebam, Christus in Spiritu
dixit, priusq; Abraham fieret, ego sum.
Et sicut Simon magus malo Spiritu im-
butus, dicebat se ab initio, instar perso-
næ Christi Iesu fuisse.

80. Ego certe nescio, quid primum
ad hæc respondere debeam, nam mani-
festum est, hæc tua uerba, esse Spiritus
immundi & illius quidem, qui loqueba-
tur in Simone Mago, omnium hæresiar-
charum primo, & illum Spiritum, qui in
ipso & in te loquitur, facere te insanire,
ut non intelligas proprias uoces. Quid
enim? Si Christus dixit, priusquam Ab-
raham

rahām fieret, ego sum, quia ab initio fuit
in elementari essentia, etiam tū eadem ra-
tione dicere poteris, priusquam Abrahā
fieret, ego sum. Et si Simon Magus, &
quilibet à Diabolo obseßus, hoc dicere
potest, etiam tu id dicere poteris. Quod
si Christus non aliter hoc dicere potest,
quam alijs homines à Spiritu bono agita-
ti, priusquam Abraham fieret, ego sum,
profecto recte respondent Iudæi, qui-
quaginta annos nondum habes, & Abra-
ham uidisti? Si Simeon senex, in quo E-
uangelista ait, fuisse Spiritum sanctum,
dixisset, priusquam Abraham fieret, ego
sum, an non recte redargutus fuisset à Iu-
dæis? Si Deus tantum est in Christo, si-
cut in alijs Sanctis, tunc est tantum filius
adoptiuus.

gi. Dicis, Christum esse illud uerbū
æternum, quod ante Abraham prolatū,
ab ipso Abraham est auditum, & uisum,
esse uerbum uisibile ante Adam prolatū,
& æternaliter ex Deo, & temporaliter
ex homine natum. Sed quomodo? Sicut
uisibile spectrum & larua? Hoc inquis
modo, hanc similitudinem accipe: Si po-
tentia mihi daretur, ut per oris flatum, in
muliere generarem, tunc si emissō flatu

D iiij ego

ego recederem, dicere mulieri possem, filium genui, filium in te relinquō, qui ue
niente temporis plenitudine, ex te nasce
tur, factus homo. Flatus hic non est rea
lis filius, sed ratione seminalis uirtutis, ge
nitum tunc filium dicimus: Ita in diuinis
non fuit inter res illas generatio inuisibi
lis filij, sed uerbi prolatione, est facta ge
neratio post apparentis carnis, quæ est fi
lius Dei benedicti.

82. O insaniam & impietatem. Deus
proferens uerbum principio, seu flatum
oris sui, genuit carnem Christi quæ post
4000 annorū nata est ex uirgine. Quid
igitur est iste flatus principio prolatus?
Caro ne futurae uel uis seminalis carnis
futuræ ex uirginea? At Deus principio
cum emitteret istum flatum, quem λόγον
uocas, non insufflauit in mulierem, nec
ex Eva genuit filium flatu. Vbi igitur
4000 annorum permanxit iste flatus, &
uis seminalis generationis, atq; ipsa caro
Christi? Vbi inquam tanto tempore per
mansit ista caro, priusquam nasceretur,
ex qua facta est ista caro? In Deo, inquis
permanxit, & fuit ipse Deus proferens
Itane? est caro Christi ex uirgine nata,
Deus, qui initio dixit, sicut res, & factæ
sunt?

sunt. Est ne creatura conditor omnium
rerum. Vel caro Christi est Deus pariter
creans res omnes. Vel, Deus pater di-
cetur caro Christi ratione seminalis uir-
tutis, quia Deo iubente uirgo concepit
sine uirili semine. Et tamen in fine nihil
aliud facit Christum, quam puram crea-
turam, purum hominem, natum ex uir-
gine sine diuina substantia, sicut Maho-
metus.

83. Dictum Pauli ad Hebræos cap. 2
Non enim angelos assumpsit, sed semen
Abrahæ, dicit, non intelligendum esse
da assumptione humanæ naturæ à filio,
in unitate personæ, seu de incarnatione
sed de quotidiana assumptione hominū,
& de collectiua assumptione totius gene-
ris humani, sicut Exodi 19 dicitur: Vidi
stis, quomodo portauerim uos, et assump-
serim mihi id est, de assumptione, libera-
tione, à diaboli seruitute & morte.

84. Quis pius hos Diaboli Sarcas-
mos, quibus beneficium incarnationis
filij Dei, & redemptionis nostræ deridet
sine summo dolore audiet? Si non as-
sumpsit semen Abrahæ, non est filius Ab-
rahæ, aut frater noster, nihil ad nos per-
tinet ipsius passio, mors & resurrectio.

D s Ita

Ita uides, Seruetum totam fidem Christi
anam deridere, sed reuincitur ex contex-
tu orationis, & uerba ipsa refutant, has
ipsius blasphemias. Nam Paulus primo
capite epistolæ ad Hebræos, hanc scrip-
ti propositionem constituit, Christum es-
se illum filium Dei per quem fecit secula.
Hanc probat ex multis manifestis
scripturæ Prophæticæ testimonijis,
quæ Seruetus haec tenus conatus est elu-
dere. Primum est psalmo secundo filius
meus es tu, ego hodie genui te. Alterum
est psal. 44 Thronus tuus Deus in secu-
lum seculi, uirga rectitudinis, uirga reg-
ni tui. Dilexisti iusticiam, & odisti ini-
quitatem, proptera unxit te o Deus, De-
us tuus oleo læticiæ præ consortibus tu-
is. Tertium est psal. 101. Et tu Domine
in principio fundasti terram, & opera
manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt
tu autem permanes & omnes, sicut uesti-
mentum, contrahent uetus statem, & ue-
lut amictum mutabis eos, & mutabun-
tur, tu autem idem es, & anni tui non
deficiunt. Hoc testimonium tam perspi-
cum est, quod blasphemus non fuit au-
sus, illud attingere. Quartum testimo-
nium est psal. 109 Ad quem autem angelo-
rum

rum dixit aliquando, sede à dextris meis:
Ex his & alijs testimonij Paulus colligit
eos, qui Euangeliū à filio Dei prædi-
catum, contemnunt, daturos Deo gra-
uiissimas poenas, cum illi perierint, qui le-
gēti per angelos traditam, præuaricati
sunt.

85. Quintum postea testimonium ad-
dit, de æterna Christi filij Dei diuinitate,
ex Psal: 8 Quid est homo, quod memor-
es eius, aut filius hominis quod uisitas
eum? Minuisti eum paulominus ab an-
gelis, gloria & honore coronasti eum, et
constituisti eum super omnia opera ma-
nuum tuarum. Et exponēs hoc testimo-
nium addit: Decebat enim eum, propter
quem & per quem omnia, ut multos fili-
os in gloriam adduceret, ducem salutis
eorum per passionem consumari. Prop-
ter quam causam non erubescit eos uo-
care fratres, dicens: Nunciabo nomen
tuum fratribus meis. Item, ego & pueri,
quos dedit mihi Dominus quia ergo pu-
eri communicauerunt carni & sanguini
ipse similiter participauit ijsdem, ut per
mortem aboleret eum, qui mortis habe-
bat imperium. Nusquam enim angelos
assumit, sed semen Abrahæ assumit, unde
debuit

debuit per omnia similis fratribus fieri,
ut misericors esset, & fidelis pontifex. Itē
Non habemus pontificem, qui non pos-
sit condolere infirmitatibus nostris, sed
tentatum per omnia, iuxta similitudinē
absq; peccato.

86. Hoc tam copiose ex epistola ad
Hebræos recitauī, ut ex contextu orati-
onis, & ipsis uerbis, manifesta esset om-
nibus Serueti insanía, eludentis mani-
festam scripturam, & totam fidem nostrā
quæ in symbolo exposita est, de æterna
Christi diuinitate, & generatione à pa-
tre, & de eius incarnatione, & natura hu-
mana assumpta ex Maria uirgine, prop-
ter nos, & nostram salutem. Sic enim
eludit articulum fidei, de æterna Christi
diuinitate, fingens Deum non habuisse
filium, priusq; gigneret hominem Iesum
ex uirgine, Deinde articulum de redemp-
tione humani generis per Christum, elu-
dit, fingens eum non assumpsisse huma-
nam naturam eiusdem generis & speciei
cum nostra, ex Maria uirgine, sed aliam
alterius generis, quam ait, factam esse ex
superioribus tribus elementis, & genitā
de substantia Dei, & spermate diuino,
Sed utrāq; blasphemia spem redemptio-
nis

nis funditus euellit. Nisi enim sit natura
filius Dei, eiusdem cum Deo patre essen-
tiæ, maiestatis & gloriæ, non potuit fa-
tisfacere pro offensa contra infinitam
Dei maiestatem, sicut Paulus docet ad
Rom: 8 Impossibilitatem legis Deum
missò filio suo, in similitudinem carnis
peccati tulisse. Item, Qui proprio filio
non pepercit, sed pro nobis omnibus tra-
didit eum, quis condemnabit electos
Dei? Deus est qui iustificat 2 c. Et in ean-
dem sententiam Ioannes inquit, Sic De-
us dilexit mundum, ut filium suum uni-
genitum daret, ut omnis qui credit in
eum, non pereat. Et nisi esset uerus ho-
mo, filius Adam, frater noster, caro de
carne nostra, & os de ossibus nostris, ni-
hil ad nos pertineret ipsius passio, mors
& resurrectio, & frustra credemus eum
mortuum propter peccata nostra, aut re-
surrexisse propter iustitiam nostram, fru-
stra expectabimus resurrectionem ad ui-
tam æternam. Hæ igitur ipsius blasphe-
miæ omnes articulos fidei Christianæ
euertunt & totam scripturam Prophe-
ticam & Apostolicam quasi fabulosam
eludunt, & tamen non ueretur impius
& impudens nebulo uociferari, discipu-
los

Ios Apostolorum, & omnes, qui Nicenam Synodum præcesserunt in Ecclesia sic scripturam exposuisse. Ideo ipsius mendacia ex eorum locorum, quos ipse eludit, interpretatione, scripta ab ipsis refutabimus.

88. Ignatius in epistola ad Magnesanos, ad refutandas has blasphemias, citat multa loca scripture, inter quæ sunt illa, quæ Seruetus eludit. Cum ficeret cœlos aderam illi, ante omnes colles genuit me. Item, sede ad dextram meam, Item, priusquam Abraham fieret, ego sum. Item, glorifica me pater, illa gloria quam habui, priusquam mundus fieret apud te. Item, descendisti de cœlo, non ut faciam uoluntatem meam. Item, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & quæ sequuntur. Sed uerba eius asscribam.

89. Et non erat purus homo ille, per quem & in quo facta sunt omnia. Omnia enim, inquit, per ipsum facta sunt, et in libro sapientie ipse de seipso refert dicens: Cum ficeret cœlum, aderam illi. Et iterum: Ego eram apud eum cuncta componens, & congaudebat mihi quotidie. Quomodo autem homo purus audit.

diret: Sede ad dextram meam? Aut quo modo diceret, Antequam Abraham fieret, ego sum? Vel illud quod ait, Glorria illa glorifica me, quam habui apud te priusquam mundus fieret? Quis autem homo posset dicere, descendit de cœlo, non ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius, qui misit me? Vel, de quo homine diceretur, Erat lumen uerum, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum? In hoc mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eū non cognouit. In propria uenit, & suiuem non receperunt: Quomodo ergo huiusmodi homo purus, ex Maria demū habens initium, ut esset, & non potius Deus uerbum et filius unigenitus de quo dictum est: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, omnia per ipsum facta sunt & sine quo factū est nihil: Hæc Ignatius
90. Et paulo post: Vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre, plenū gratia & ueritate: Et iterum: unigenitus, qui est in sinu patris, ipse enarrauit, Qui et per Salomonem refert dicens: Constituit me Dominus principium uiarum suarum, in opera sua ante secula

secula fundauit me, ante omnes autem
colles genuit me. Et resuscitaturus est
corpora nostra, dixit enim: Amen dico
vobis, quoniam uenit hora, in qua om-
nes, qui in monumentis sunt, audient
uocem filij Dei, & qui audierunt, uiuet.
Idem in epistola ad ad Ephesios clare ait
Habemus medicum Iesum Christum,
qui ante secula filius unigenitus, & in
principio uerbum, postea uero homo,
ex Maria uirgine, incorporalis, in cor-
pore, impossibilis in corpore passibili,
immortalis in corpore mortali.

¶ Ex Irenæo quorundam testimoni
orum scripturæ, quæ Seruetus eludit, ex
positionem, recitauimus, nunc aliorum
aliquot locorum enarrationem adde-
mus. Irenæus locum Esaiae, Ecce uirgo
concipiet, & pariet filium, & uocabitur
nomen eius Emmanuel, probat, exponen-
dum esse de filio Dei, facto homine, &
assumente humanam naturam ex uirgi-
ne, lib. 3. cap. 10, 11. & 18. idq; ex promis-
sionibus factis Dauidi, & Abrahamo: In
semine tuo benedicentur omnes gentes,
De fructu uentris tui, ponam super sedē
tuam, & ex uerbis angeli, Dabit illi Do-
minus Deus sedem Dauid patris sui, &
ex

ex dicto Mariæ, Assumpsit Israel puerū suum, sicut locutus est ad patres nostros & ex uerbis Simeonis, quia uiderūt oculi mei salutare tuum.

92. Capite 18. ait, Matthēū citasse dictum Esaiæ, Et uocabitur nomen eius Emanuel, ut significaret promissionem patribus factam, impletam esse nato ex uirgine filio Dei, & hoc ipso seruatore mundi. Et quoniam inquit est Emanuel ne forte tantum eum putaremus hominem, Paulus ait ad Romanos, qui natus est ei ex semine Dauid secundum carnem, qui prædestinatus est filius Dei in uirtute. Item, quorum patres ex quibus Christus, qui est Deus benedictus in secula. Et ad Gala. Cum uenisset plenitudo temporis, misit Deus filium suum, natum ex muliere, manifeste significans, unum quidem Deum, qui per Prophetas promissionem de filio fecerit, unum autem Iesum Christum Dominum nostrum, qui de semine Dauid secundum generationem, quæ est ex Maria hunc destinatum filium Dei Iesum Christum in uirtute secundum Spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum, ut sit primogenitus mortuorum, quemadmodum

E modum

modum primogenitus in omni conditi-
one, filius Dei, filius hominis factus, por-
tante homine & capiente, & complecten-
te filium Dei. His enim uerbis refutat il-
lusorem Seruetum, qui eludit Prophetæ
& Apostoli Pauli sententias: Ecce uirgo
concipiet, & pariet filium, & uocabitur
nomen eius Emmanuel. Item, qui est pri-
mogenitus omnis creaturæ, id est eo in-
terprete, non quod re ipsa genitus sit an-
te omnem creaturam, sed quod Deus de
homine Christo gignendo ex uirgine co-
gitauerit, priusquam res conderet.

93. Isthic etiam ait, uerbum semper
adfuisse humano generi & conspersum
suo plasmati, secundum uoluntatem pa-
tris, carnem factum. Eodem loco ait, In-
uisibilem factum uisibilem, incompre-
hensibilem comprehensibilem, impassi-
bilem passibilem, ut sicut in inuisibili-
bus princeps ~~est~~ uerbum, sic in uisibilibus
uerbum homo principatum haberet.

94. Eodem loco clare exponit uerba
Esaïæ, quæ Seruetus eludit: Et accessi ad
Prophetissam, quæ concepit & peperit,
& dixit Dominus ad me, uoca nomen
eius uelociter spolia, & deprædare, de
Christo nato. Iam enim, inquit, expoli-
abat

abathomines, auferens ignorantiam ipsorum, suam autem agnitionem eis donans, & dispersionem faciens eorum, quod cognoscebant eum, quemadmodum Esaias, Voca nomen eius uelociter spolia dispartire. Hæc igitur sunt opera Christi quem Magi uidentes & adorantes, & offerentes munera, quæ prædiximus & substernentes se ipsos æterno regi, per alteram abierunt uiam, non iam per Assyriorum reuertentes uiam. Priusquam enim cognosceret puer uocare patrem et matrem, accipiet uirtutem Damasci & spolia Samariæ contra regem Assyriorum occulte quidem, sed potenter omnia manifestans, quia occulta manu expugnabat Amalech.

95. Cap: II refutat errores Cherinthi, Ebionis, Valentini, Cleoboli, quos omnes Seruetus consarcinauit, exponens Euangeliū Ioannis. Omnia, inquit, talia uolens circumscribere discipulus Domini, & regulam ueritatis constitueret in Ecclesia, quia unus est Deus omni potens, qui per uerbum suum omnia fecit, uisibilia & inuisibilia, significans quoque, quoniam per uerbum, per quod Deus perfecit conditionem, & hoc & salu-

Eij tem

S. 95. 2

tem his, qui in conditione sunt, præstis-
tit hominibus, sic incepit: In principio
erat uerbum, & uerbum erat apud Deū
& Deus erat uerbum, omnia per ipsum
facta sunt.

96. Illam, inquit, quæ est à patre, pre-
claram & gloriosam generationem eius
enarrat, dicens sic: Id principio erat uer-
bum, & uerbum erat apud Deum, & De-
us erat uerbum, omnia per ipsum facta
sunt. Propter hoc & omni fiducia plenū
est hoc Euangelium, talis enim est perso-
na eius. Matthæus uero, eam quæ est se-
cundum hominem generationem enar-
rat, dicens: Liber generationis Iesu Chri-
sti &c. Exponit etiam illud, uerbum ca-
ro factum est, ex epistola Ioannis: Mul-
ti seductores exierunt in mundum, qui
non confitentur, Christum Iesum in car-
nem uenisse. Omnis Spiritus, qui confi-
tetur, Iesum Christum in carne uenisse
ex Deo est, & omnis Spiritus, qui sol-
uit Iesum Christum, non est ex Deo, sed
ex Antichristo est. Hæc autem & similia
sunt illi, quod in Euangilio dictum est,
quoniam uerbum caro factum est.

97. Cap: 19 ait, filio Dei unigenito,
qui & uerbum est patris ueniente pleni-
tudine

tudine temporis incarnato in hominem
& propter hominem, in principio uerbū
existens apud Deum, per quem omnia
facta sunt, & qui semper aderat humano
generi, hunc nouissimis temporibus se
cundum præfinitum tempus à patre uni
tum suo plasmati, passibilem hominem
factum, exclusa est omnis contradictione
dicentium: Si ergo tunc natus est, non
erat ante Christus. Ostendimus, inquit,
quia non tunc cepit filius Dei existens
semper apud patrem, sed quando incar-
natus & homo factus, longam hominū
expositionem in seipso recapitulauit, in
compendio nobis salutem præstans &c.

98. Cap: 72 ait. Si non accepit ab ho-
mine substantiam carnis, neq; homo fa-
ctus est, neq; filius hominis, & si non est
factus, quod nos eramus, non magnum
faciebat quod passus est. Non autē quo-
niam corpus sumus de terra acceptum,
& anima accipiens à Deo Spiritum, con-
fitemur, quod hoc sit uerbum Dei, suum
plasma in se re capitulans, & propter hoc
se filium hominis confitetur. Et Aposto-
lus in epistola ad Galathas manifeste ait.
Misit Deus filium suum factum ex mul-
ere, & ad Romanos, de filio eius, qui fa-

E iij Etus

Etus est ex semine Dauid secundum cat-
nem. Hæc refutant blasphemias Serueti
qui ait, carnem Christi substantialiter à
Deo genitam esse, & ex diuino sperma-
te, sicut corpus nostrum ex paterno semi-
ne, semen diuinum suppleuisse tria supe-
riora elementa, ignis, aëris & aquæ.

99. Cap: 12. 13. 15. lib. 4 pro æterna
filij generatione citat illud, priusquam
Abraham fieret, ego sum, & ait, hanc fi-
dem reputatam ei ad iustitiam. Quid in-
quit, credidit Abraham, quod reputatū
sit ei ad iustitiam, primum, quod est fa-
ctor cœli & terræ solus Deus, deinde,
quod faciat semen eius sicut stellas cæli.
Non enim incognitus erat Dominus
Abrahæ, sed neq; pater Domini, didice-
rat enim à uerbo Dominum, & credidit
ei, quapropter & deputatum est ei ad iu-
stitiam, fides quæ est ad Deum, iustificat
hominem, & propter hoc dicebat, Exten-
dam manum meam ad Deum altissimū
qui fecit cœlum & terrā. Ab initio enim
filius assistens suo plasmati, reuelat pa-
trem, quibus uult, & quando uult, &
quemadmodum uult pater, & propter
hoc in omnibus & per omnia, unus De-
us pater, & unus uerbum, et unus filius
&

& unus Spiritus, & una fides & salus omnibus credentibus in eum.

100. Capi. 13 nominatim refutat commentum Serueti & Arriū, quo eludunt dictum Joannis: An non credis, quod ego in patre, & pater in me est, illo nimirū, q̄ pater sit in Christo, sicut Christus in Apostolis & in sanctis, & diabolus in impijs. Seruetus ait eos agitari à demōe, qui negant, patrem & Spiritum sanctū substantialiter esse in alijs hominibus, sicut in Christo. Affirmat etiam, Christū in morte desīsse esse Dei filium. Si uere, inquit, mortuus est homo, necessario defūit esse homo. Si uere mortuus est filius uere tunc defūit esse filius.

101. Deridet omnes Orthodoxos, q̄ negant, patrem esse maiorem, & filium minorem, & exponit illud, Nihil potest filius facere, nisi quod uiderit patrem facientem, de imitatione, sicut Arrius Sub sannat eos, qui docent, filium Dei uere passum esse in humana natura, diuinitate manente impassibili iuxta dogma Ecclesiasticum de communicatione propri etatum utriuscq; naturæ diuinæ & humanae, uni personæ filij Dei, quem dicimus in symbolo natum, passum, & resurrexit
E iij issē

issecundū scripturas, et contra hanc do-
ctrinā sic exclamat: Ego non dico eū qui
fuit in filio passum sed filium passum, an-
gelus in homine non moritur, ridicula
est mors illius rei inuisibilis. Ego nunq;
contendam, aliquid mori, quod mortis
dolores non patitur, fanaticorum homi-
num, & à dēmonibus illusorum, sunt
mortes aliæ quasi Spiritus sanctus ita in
homine possit mori sicut angelus in pel-
le asinina, luderet plane Deus in illius
inuisibilis rei morte, quæ uere mors nō
est, mundi redemptionem ponens, præ-
stigiosa est Sophistarnm redemptio, fili-
us Dei ita eis est mortuus, sicut angelus
in asinina pelle. Hæc ex Serueti libro. 2
pagina 25 26 27 recitaui, ut uideas, eum
nihil aliud ex Christo facere, nisi purum
hominem, nec aliter in Christo esse Deū
quam in prophetis, Apostolis, et alijs san-
ctis.

102. Sed contra has blasphemias Ire-
næus ait: Si enim alter quidem passus est
alter autem impassibilis mansit, & alter
quidem natus est, alter uero in eum qui
natus est descendit, & rursus reliquit eū,
non unus, sed duo monstrantur: Quo-
niam autem unum eum, & qui natus est
et

& qui passus est Christum Iesum nouit
Apostolus, in eadem epistola iterum di-
cit: An ignoratis, quia quotquot baptis-
sati sumus in Christo Iesu, in morte ei-
us baptizati sumus, ut quemadmodum
resurrexit a mortuis, sic & nos in nouita-
te uitæ ambulemus. Rursum autem sig-
nificans Christum passum, & ipsum esse
filium Dei, qui pro nobis mortuus, &
sanguine suo redemit nos, in præfinito
tempore, ait, ut quid enim Christus cum
adhuc essemus infirmi, secundum tem-
pus pro impijs mortuus est. Commen-
dat autem suam dilectionem Deus in no-
bis, quoniam cum adhuc essemus pecca-
tores, pro nobis Christus mortuus est,
multo magis iustificati nunc in sangu-
ine eius salui erimus, per ipsum ab ira. Si
enim cum essemus inimici, reconciliati
sumus Deo per mortem filij eius, multo
magis reconciliati salui erimus in uita ei-
us. Hūc eundē qui apprehēsus est, passus
est, et effudit sanguinē suū p nobis, hunc
Christum, hūc filium Dei manifestissime
annūcians, qui etiam surrexit, & assump-
tus est in cœlum, quemadmodum ipse
ait. Simul autem Christus mortuus, imo
qui & surrexit, qui est in dextera Dei.

E s Tertul-

103. Tertullianus pagina 385 contra
Praxeā iubet eum afferre probationem
ex scriptura pro suo dogmate: Tu inquit
qui eundem & protulisse ex se ipso facis,
& prodīsse exhibe probationem, quam
expostulo meae similem, id est, scripturas
Ego profero dictum à Deo, filius meus
es tu, ego hodie genui te. Si uelis ut cre-
dam, λόγον esse patrem loquentem, osten-
de, ubi pronunciatum sit, Dominus dix-
it ad se, filius meus sum ego, & hodie ge-
nerauimē, & ante luciferum generauī
me, ante omnes colles generauī me. Ani-
maduerte etiam Spiritum sanctum, de
patre & filio loquentem: Dixit Domi-
nus Domino meo sede ad dextram meā:
Quomodo scriptum est, primum quidē,
non cum filio apparente, & dixit Deus,
fiat lux, & facta est, ipse statim sermo lux
uera quæ illuminat omnem hominem,
uenientem in hunc mundum & per illū
mundana quoq; lux. Exinde autem, in
sermone Christo assistente, & adminis-
trante Deus uoluit fieri, & fecit Deus, &
dixit Deus, fiat firmamentum, sed & cæ-
tera utiq; idem fecit qui priora, id est, ser-
mo Dei, per quem omnia facta sunt, qui
si ipse Deus est secundum Ioannem De-

us

us erat sermo, habes duos, alium dicen-
tem ut fiat, & alium facientem. Alium
autem, quomodo intelligere debeam, iam
professus sum, personæ, non substantiæ
nomine, ad distinctionem, non ad diuisi-
onem. Cæterum ubique teneo unam sub-
stantiam in tribus cohærentibus, tamen
alium oportet ex necessitate sensus eum,
qui iubet, & eum qui facit. Nam nec iu-
beret, si ipse faceret dum iuberet fieri per
eum, tamen iubebat, haud sibi iussurus,
si unus esset, aut sine iussu facturus, quia
non expectasset, ut sibi iuberet.

104. Ergo inquit, si Deus dixit, et Deus
fecit, si aliquodixit & alius fecit, duo deipre
dicantur. Sitam durus es, accipe illud in
psalmo: Thronus tuus Deus in æternū,
uirga regni tui, Dilexisti iustitiā et odi-
sti iniquitatem, propterea unxit te Deus
Deus tuus. Si ad Deum loquitur, & un-
dum Deum à Deo affirmat, Et Esaias
de Christo, Et te adorabunt, quia in te
Deus est, Tu enim es Deus noster, & nef-
ciebamus. Et tamen plus est in Euange-
lio: In principio erat sermo, & sermo
erat apud Deum, & Deus erat sermo,
unus qui erat, & alius, penes quem erat.
Et adhuc antiquior Genesis. Et pluit
Dominus

Dominus super Sodomam & Gomorrā
ignem & sulphur à Domino. Et Ser-
uetum hæc eludentem ex phrasilinguæ
Hebraicæ, pluit Dominus à Domino
super Sodo: id est, à seipso, sic alloquitur.
Hæc aut nega scripta, aut nō sicut scrip-
ta sunt, quisquis es, accipienda, maxi-
me cum non in allegorijs, & parabolis,
sed in definitionibus certis & simplici-
bus habent sensum. Si enim una perso-
na Dei & Domini in scriptura inuenire-
tur, merito Christus non esset admissus
ad nomen Dei & Domini. Nemo enīm
alius præter unus Deus et Dominus pre-
dicabatur, & futurū erat ut in ipso pater
descendisse uidetur, quia unus Deus
& unus Dominus legebatur, & tota ei-
us æconomia obumbraretur, quæ in ma-
teriam fidei prospecta & dispensata est.
At ubi uenit Christus, & cognitus est à
nobis, quod ipse, qui numerum retro fe-
cerat, factus secundus à patre, & cum spi-
ritu tertius, est iam pater per ipsum pleni-
us manifestatus, redactum est nomen
Dei & Domini in unione.

Ios. Sequenti pagina 189 ait, Aposto-
lum dicere, Christum esse Deum sup-
omnia benedictum in secula, sicut radij
solis

solis Sol dicitur, cum tamen unus sit sol
& ex his duabus sententijs, Non uidebit
me homo & uiuet, Et, uidi Dominum
facie ad faciem, & salua facta est anima
mea, docet personam patris discerni a
persona filij qui se uisibilem præbuit, no
quidem in diuina natura, sed in similitu
dine hominis.

106. Sed ut cætera istic omittam, initi
um Euangelij Ioannis sic exponit: In
principio erat uerbum, & uerbum erat
apud Deum, & Deus erat uerbum &c.
Nam si hæc non aliter accipi licet, quam
scripta sunt, indubitanter aliis ostendi
tur, qui fuerit in principio, aliis apud
quem fuit, alium sermonem Dei, alium
Dominum, licet & Deus sermo, sed qui
Dei filius, non qui pater, alium per quæ
omnia, alium à quo omnia. Hic ergo fa
ctus est caro, non ipse, cuius erat sermo,
huius gloria uisa est tanq; unici à patre,
non tanquam patris. pagi. 40

107. De hoc enim est quærendum,
quomodo sermo caro sit factus, utrū ne
quasi transfiguratus in carne, an indu
tus carnem, Imo indutus. Cæterum De
um immutabilem & informabilem credi
necessæ est ut æternum, Transfiguratio,
inter-

interemptio est pristini. Omne enim
quodcunq; transfiguratur, definit esse
quod fuerat & incipit esse quod nō erat.
Deus autem nec definit esse, nec aliud
potest esse. Sermo autem Deus, et sermo
Domini manet in æuum perseverando
scilicet in sua forma. Quem si non capit
configurari, consequens est, ut sic caro
factus intelligatur, dum fit in carne, &
manifestatur, & uidetur & contrectatur
per carnem, quia & cætera sic accipi exi-
gunt. Et paulo post. Sic & Apostolus de
utraq; eius substantia docet: Qui factus
est, inquit, ex semine Dauid hic erit ho-
mo & filius hominis, qui definitus est fili-
lius Dei secundum Spiritum. Hic erit
Deus & sermo Dei filius. Videmus du-
plicem statum non confusum, sed con-
iunctum in una persona Deum & homi-
nem Iesum &c. Deniq; inspiciamus, quæ
Apostoli uiderunt. Quod uidimus, inquit
Iohannes, quod audiuimus & manus no-
stræ contrectauerunt de sermone uitæ,
sermo enim uitæ caro factus est, & audi-
tus, & uisus & contrectatus, quia caro,
quæ ante carnem sermo tantū, in prin-
cipio apud Deū patrem, non pater apud
sermonem. Nam etsi Deus sermo, sed
apud

apud Deum, quia ex Deo Deus, qua-
cum patre apud patrem.

107. Sed ut finem huius secundæ dis-
putationis faciam, Tertullianus aduer-
sus Praxeam, refutat omnia commenta
diaboli, per quæ Serueti præcessores ue-
teris hæretici scripturam, de æterna filij
Dei generatione, substantia & hyposta-
si, eludere conabantur, & uniuersas sin-
gulas sententias, quæ usquam uel in Mo-
se, uel prophetis, uel Euangelistis, &
Apostolis inueniuntur, de filio Dei æter-
no, assumente humanam naturam ex uir-
gine, uel de duabus naturis in Christo,
diuina & humana, coniunctis in unam
hypostasin exponit, sicut patres in Nice-
na synodo, Athanasius, Hilarius, & alij,
qui hos secuti sunt, Basilus, Gregorius
Nazianzenus, Hieronymus, Augusti-
nus, Ambrosius, Chrysostomus, Epi-
phanius, Damascenus, id quod quilibet
sanum, qui disputationem eius contra
Praxeam legit, necesse est fateri.

108. Constat igitur, Mosen, Prophe-
tas, Apostolos, & Euangelistas, docuis-
se solum uerum Deum, inuisibilem &
omnipotentem, æternum patrem, & fili-
um eius coæternum, qui in fine seculo-
rum

rum assumpsit humanam naturam ex
Maria uirgine, & Spiritum sanctum, pa-
tri & filio coæternum, eiusdem essentiæ
& potentiarum, maiestatis & gloriæ, & om-
nes, qui secuti sunt Apostolos, in uera
Ecclesia, hanc doctrinam confessos esse,
& intellexisse ac exposuisse scripturam
Propheticam & Apostolicam, sicut in
Nicena synodo est exposita, & ex
ea Serueti, & omnium præcesso.

rum suorum blasphemias
refutasse & damn.
nasse.

Dieser Band wurde 2003
durch Bestrahlung steril-
isiert. Verfärbungen stellen
keine Gefahr dar.

Datum der Entleihung bitte hier e
in

digitalisiert + misse. 4

PPN: 306610736

SLUB DRESDEN

3 1398350

5690
Constat 8 grif.

